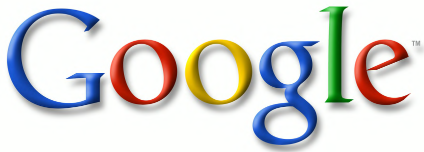

Google

Biblioteca de la Revista Musical Catalana
Butlletí del Orfeó Català

Eduard L. Chavarri

Les Escoles Populars de Música

LES ESCOLES POPULARS DE MÚSICA

Eduard L. Chavarri

Les Escoles Populars de Música

BARCELONA
Tip. «L'Avenç», Ronda de l'Universitat, 20
1906

HARVARD COLLEGE
APR 6 1916
LIBRARY.

AL AMICH ESTIMAT, AL ARTISTA DE COR, LLUÍS MILLET,

EN PROVA DE SIMPATIA Y ADMIRACIÓ

D'en mitg de la prosa mansa que ensopeix nostra vida, entre les miseries y vulgaritats que'l culte del ventre desperta en els homens, sols l'Art ens apareix com refugi del esperit, com montanya de cim banyat en llum blanca y magnífica, cap ahont puja l'ànima en busca de rafaes fresques que la purifiquen y de somriures calmants que la consolen.

Es noble tot quant se fassa pera fernos eixir d'esta baixea de cor, y tots devem contribuir als esforsos dels que desigen enlairar l'esperit. Y un medi de valer incalculable pera conseguir tal, són les escoles populars de música.

Hora es ja de que l'atenció de tots caiga sobre lo que fins avuy pareix que siga cosa secondaria, si no inútil, cosa tant poch alentada, que son estat revela ben bé un decaiment profon del esperit, una gran sequedat de cors corcats per falses apariencies de progrés, y per la vanitat que tot ho envileix; y esta cosa no es més que la *educació del sentiment.*

¿Hi haurà obra més meritoria que este rellevament de l'ànima? Fer compendre al home, desde la primera albor de sa vida, que es necessari tindre cor; que l'existencia es alguna cosa més que la baixa vulgaritat, tant en les alegries com en la pena; que l'ànima necessita despertarse, alenar, pera fernos dignes de nosaltres mateixos y pera que sigam quelcom més que màquines amb instints... hermós desitg y hermosa idea!

I

Caràcter expressiu de la Música. — La música y el poble. Música verdaderament popular. — Forma d'art naixcuda del sentiment artístich popular: *la cansó*. — Importancia del caràcter nacional en esta forma d'art, veritable *ànima* del poble. Base del teatre lírich nacional.—Grecia, Alemanya y Espanya. — La conciencia del poble: les escoles populars de música.

«Lo que l'amor es pera l'humanitat, això es la música pera les altres arts; es l'*amor* mateix, la llengua absoluta de la passió, solament verdadera pera aquell que la parla, y, no obstant, comprensible simultaniament pera'ls milers d'esperits que la senten.» D'esta manera tant poètica y tant justa s'expressa un músich que fou ell també verdader poeta: el gran Weber, l'autor del *Freyschütz*, l'òpera alemanya per excelencia.

El sentiment de Weber no fea més que expressar la verdadera essencia de la música. Desde que'l principi de l'*expressió artística* ha quedat definitivament posat, la música devia participar d'ell. D'una

manera instintiva, o d'una manera crítica, artistes o filosophs, tots han reconegut esta sublim veritat que fa de la Bellesa un culte immens y desinteressat, llevantli al art l'aspecte d'artifici enfadós y rutinari.

Per això la música ja no es considerada com una combinació *matemàtica* de sons, alguna cosa així com un logaritme del ouit, no: es l'accent, la vibració íntima, el pur llenguatge del sentiment, es a dir, la manifestació de la nostra ànima en lo més sobtil que puga tindre, y que'l llenguatge de les idees es impotent pera fermosho vore en tota sa vera intensitat [1].

De manera que am rahó ha sigut substituit el concepte d'abans pel d'avuy; conceptes que poden resumirse en estes dos fórmules: aquella expressada per Leibnitz fa de l'art musical una matemàtica sonora, un «càlcol aritmètich inconscient de l'ànima»; l'altra transforma la frase de Leibnitz per esta (Schopenhauer): «exercici filosòfich de l'ànima ignorant ella mateixa que filosofa» [2].

Però com no es l'objecte d'este escrit fer l'ex-

1) Filosophs y músichs de les diferentes escoles estan d'acord en explicar este caràcter psicològich de la música. Pot llegirse en comprovació a Carlyle *(Els Hèroes)*, Wagner *(Escrits)*, Spencer (la part de *L'Art* de la seva *Filosofia)*, Nietzsche *(L'esperit de la tragedia)*, Riemann *(Els elements de l'estètica musical)*, etcètera, etc.

2) Diu Leibnitz que es la música: «*Exercitium aritmeticæ occultum nescientis se numerare animi*». Y Schopenhauer: «*Exercitium metaphysices occultum nescientis se philosophare animi*».

plicació de la música, tant sols ens havem d'atendre a la part que'ns interessa, això es, a la de la música en relació amb el sentiment popular. Y prou es, pera conèixer son essencia, exposar com ho havem fet, lleugerament, la característica fórmula transcrita, y reportarla a la frase admirable de Weber que hem traslladat al paper lo primer de tot.

Tenim, donchs, que la música naix directament de les fluctuacions y moviments íntims de nostra ànima. Es l'*accent*, es el color de les nostres idees.

Naturalment, arribem ara a descobrir que literatura y música han de tindre un punt de contacte, una unió natural y lògica, posat que les dos són arts que naixen de nostre dintre, desde'l punt de vista de l'expressió.

Y aixina es, en efecte. La paraula expressa les idees; la literatura les dóna forma bella; la música les dóna ànima: literatura y música tenen com a fondo la poesia, que es la seva ànima. Y al dir poesia volem dir sentiment poètich, sentiment de bellesa, esperit d'art. Clar es que, empleada aixina la paraula poesia, no's refereix als *versos*. Tenim, donchs, que arriba un moment en que l'intensitat d'emoció no la dóna la paraula per sencer, sinó la música. L'exaltament poètich es musical per l'*accent:* la paraula y la música s'uneixen naturalment pera expressar la *totalitat* d'una idea expressada bellament y en el seu sentit íntim.

D'esta manera es sempre l'art *humà*. Allí ahont hi ha sinceritat del sentiment, aquell ha viscut lliure. En els grans cicles *verídichs* de l'historia hu-

mana, poesia y música han viscut juntes, y juntes han expressat el món sens fi que tots portem dins de l'ànima: oposarles ha sigut matarles.

Però això no es desconèixer el valor *independent* que cada art deu tindre an els seus propris medis. Al contrari, la música, pera viure, ha de ser abans de tot, música; però això ja vol dir que ha de ser art de bellesa, art de contingut *poètich,* prenent esta paraula en el sentit que li hem donat abans.

Clar es que aquella unió íntima de la poesia y de la música, pera ser feconda, es precís que siga natural, sincera, y no pot nàixer d'un artifici. En la vida humana aixina es: naix de la conciencia de les gents, de la conciencia del poble. Per això té rahó d'existir.

Però abans de passar més enllà hem d'explicar el concepte este de *popular* que donem a la música.

*
* *

Molts n'hi han que no comprenen esta paraula: *popular*. Res més lluny de nostra idea que voler parlar del poble *polítich*, de l'artificiosa concepció espanyola que avuy s'ha inventat o s'ha aplicat pera designar la reunió de gents de ciutat, productes d'una civilisació incompleta o falsejada, cegos d'esperit que viuen perseguits per l'ambició dels oradors de *meeting,* o del industrialisme destructor, víctimes d'una avaricia comercial que'ls explota y d'una enganyosa esperansa de llibertat que'ls fa menos lliures. De cap manera es este poble artifi-

cial el poble de que parlem. Pera nosaltres es molt més gran el poble: es la rassa, es la nació, la reunió de gents que tenen una *conciencia* d'ànima, que poden sentir, plorar, riure, y sobre tot *cantar* els seus plors y les seves alegries. ¿Com ha de ser això aquella part mínima formada de persones adormides per la lluita pera la vida, que tenen el cos envenenat per l'alcoolisme de les ciutats, y l'ànima envenenada també per l'alcoolisme moral d'una política personal y egoista, homens abandonats a ells mateixos, sense que ningú s'adone de que pateix set d'amor, de poesia y de bellesa?

Parlem, donchs, del poble que sent, del poble que canta, y vejam les frases que dóna a l'expansió de la seva ànima; vejam com naix la música popular lliure y sense entraves, espontania y viva, fresca y rica en perfum, com la flor sana del bosch.

Ben cert es que'l poble crea la música y la poesia en íntima unió: naixen les dos, formant una sola forma de bellesa.

***

Inútil seria fer ara una exposició històrica del nostre assumpte. Recordem tant sols un fet, y es este: en cada època de l'historia cada poble ha expressat d'una manera total la essencia de son sentiment íntim; la conciencia de la rassa, de la nació, de la ciutat, sempre s'ha manifestat per lo que aquell ha tingut de més propriament específich. Així ha sigut sempre. En la blanca Grecia clàssica

s'enlaira'l sentiment de la naturalesa en aquells cants dels rapsodes. Els grans moments de la civilisació babilònica y índica nos donen fastuosos cants en fastuós llenguatge: amplor de càntichs sagrats y exuberants; visió de ceremonies la qual grandiositat mostra la força imaginativa d'aquelles gents; cants de guerra o de triomf donats per centenars de veus. Lo mateix pot dirse del imponent art egipci: pot ser cap poble ha sabut tindre'l sentiment de la vida y de la naturalesa lligat en el de la mort com este. Però sobre tot aquell poble grech, artista per excelencia, encara avuy se'ns presenta com visió delectable d'independencia d'art y de sinceritat d'ànima. ¡Quina llum més blanca surt d'aquelles gents y com cau sobre'l camí de l'art! Ells ens ensenyen (y comproven) que'l sentiment de l'home s'escapa del pit en paraules y melodies, en accents y gests; vida íntima, compenetració en l'existencia de tot lo món, lo que més afecta al nostre ser, els cambis de la terra segons les estacions, el sublim misteri de la eterna joventut, de la primavera, les continues semblades entre nosatros y la vida de la terra, tot s'expressa en accents emocionats, plens d'íntima contemplació, y va així naixquent entre'ls grechs el primitiu cant pera celebrar la forsa immensa de la Vida que'ns volta. Aquella conciencia senzilla, clara, tendra, admirable, de lo que siga'l món; aquell culte de l'alegria, de la llum y del poder creador que en totes parts ressurt sense que comprengam encara com se manifesta en son comensament misteriós, van despertant el lirisme de les gents. Y

naixen els cants, els himnes en llaor d'Apol; y cada vegada que l'esperit s'aixampla y's reconforta en la dijosa confraternitat del sentiment, creixen en interès les formes líriques, la poesia y la música extenen ales més poderoses, el desitg de l'acció se manifesta, y el poble canta am veu més convensuda fins arribar a la representació expressiva més completa de l'emoció humana, juntant en meravellosa creació l'accent que s'escapa de l'ànima, la paraula que se n'ix del cor y el ritme de la figura humana que sent les seues propries forces expressives: *naix el teatre.*

Y es fet que necessita la nostra atenció: com a germanes d'un art vivent que's mouen, que palpiten, la música, la poesia (literatura) y la dansa (orquèstica), són la manera de manifestarse un poble en un complet y grandiós aspecte sentimental.

Però ben entès (may serà poch el repetirho), esta natural evolució de les activitats del esperit cap a sa major forsa expressiva no priva may ni l'existencia individual de cada una, ni la constant possibilitat de més relacions entre elles. Dit més clar: d'una mateixa soca (el sentiment estètich) naixen les branques; quant més grans són y més florides, més s'ajunten y s'encreuen en la part central de l'arbre les seves fulles; però també a la banda de fòra més s'extenen individualment. Y això es lo que han oblidat molts crítichs y artistes.

Tingau present, donchs, que poesia y música, com tota manifestació estètica del sentiment, naixen juntes d'una manera instintiva en l'ànima popular.

Quan influencies extranyes han fet que l'art musical o la literatura prenguessin camins especials, emancipantse del sentiment natural, o separantse, o formant gèneros aislats; quan l'ambient moral o polítich ha fet certa disgregació en les diferentes branques, sols el poble ha conservat la forsa germinadora y sana; sols ell ha mantingut la musa expressiva pera cantar en paraules, pera donar al aire en sons y en cants rimats la flor de sa conciencia.

Estem, donchs, posats en el cas d'estudiar la forma *immediata* de producció lírica, la primera alenada en que's pot manifestar qualsevol moviment d'ànima. Esta es la *cansó popular,* la floració més verdadera de l'esperit de rassa, la llavor ahont està en germe tot un art sencer.

*
* *

D'ahont naix, qui la crea, la cansó popular? Ningú ho sab; però, tal com es, sempre porta conservada en ella mateixa tota la forsa, el caràcter, el gènit, lo de més gran y típich que puga oferirnos la gent que la produeix. Ja hem vist com la conciencia del poble se manifesta en els seus cants populars, es a dir, en esta forma d'expressió que naix tenint arreplegades en absoluta identitat a la poesia y a la música.

Però si no sabem qui fa la cansó popular, si'l seu autor permaneix anònim (y axí ha de ser, perquè no es producte d'una creació reflexiva), sabem que naix d'una llibertat d'esperit, d'una compene-

tració de l'home am la Naturalesa y amb els demés esperits humans. Es una exaltació del cor, un sospir de confraternitat; y fins avuy mateix la poesia y la música de les verdaderes cansons populars naixen ab l'espontanitat propria de lo que viu desinteressadament.

La *cansó popular* moderna no es més que la manera actual d'expressar la «poesia» (es a dir, la bellesa del sentiment) del poble qui la sent. Per tota Europa, a través del temps y de les terribles discordies humanes, ha tornat a reviure la flor admirable; y sempre que'l poble ha tingut una vida forta o un esperit animós, ha cantat... ha cantat, y ha sigut noble y fort.

La vida en tota sa plenitut se troba cantada pels pobles poetes en tota sort de cansons: desde les faenes del camp (que donen la vida) a les cansons de guerra; desde'l nàixer de la primavera en la terra, al nàixer de l'amor en els homens (primavera de la vida, que cantà'l poeta); desde la alegre ronda riallera a la trista despedida del amant, no es possible trobar més meravellós tresor d'emocions poètiques y musicals que les que'ns porta la cansó popular.

Per totes bandes se veuen, més o menys importants, estos poemes lírichs, superiors mil vegades, en vida y en sentiment, a la més inspirada creació reflexiva.

La forma moderna, actual, de la cansó popular, es molt varia, naturalment. El tipo d'ella es el que en Alemanya diuen *lied*. Tots els pobles d'Europa,

y més com més al nord estan (lo qual vol dir com menos gastats són), tenen eixos *lieder,* que són com a flors sentimentals de la vida sencera.

En eixes cansons la poesia y la música naixen en íntima unió, que es impossible separarles. La forma concreta del *lied* no podria definirse: es infinita, però sempre té com a característich el ser un verdader poema lírich que expressa en versos y en sòns fins les més tenues vaguetats de l'ànima.

Més *exteriors* els pobles meridionals, ens mostren més sovint la *fórmula,* o digam una mateixa forma de cant y de vers, pera expressar estats d'ànimo semblants, y fins diferents y oposats. Y això's veu més en els pobles que, per qualsevol circumstancia, han perdut la conciencia de la poesia y tenen el cor dormit, o (lo que es més grave) apagat del tot. Pera estos ja no es la música, ni l'art en general, una manifestació de sentiment, sinó una sensació; no es una necessitat en la vida, sinó un passatemps; no té *acció* expressiva, sinó purament forma exterior y *decorativa,* superposta, afectada.

En Espanya no falten les cansons populars, encara que graves perills amenassen son existencia. Devegades semblen estes cansons, més que aucells vius y riallers, aus dissecades; y, sobre tot, hi ha una escassetat de sentimentalitat en la conciencia general, que fins sembla que sigui cosa extranya y exòtica el cant. Per això en molts punts la riquesa d'inspiració popular sembla cosa perduda: el tuf de ciutat l'ofega y es precís anar a collirla lluny, en llochs amagats; que aixina com en l'enllosat d'un

carrer no poden sortir les flors, tampoch entre les parets ofegadores de la ciutat *pràctica* pot respirar la poesia.

Y, que'n seriem de forts si encara les cansons de nostre poble foren verament populars! Tendres y somniadores en Asturies y Galicia; virginals y arcaiques les magnífiques cansons lleoneses; fresques y sentides, com perfums de pins y violes de bosch, les inspiracions catalanes; alegres com el sol o vagues com l'ensòmit moro les de Valencia y Llevant; d'ondulants visions o de passió encesa les andaluses; la varietat es immensa, y totes eixes cansons, si pogueren volar lliures y ser verdadera «savia» del ànima, ens podrien donar l'esperansa d'un poble que ha de viure sempre fort y despert.

Hem dit (y cal insistir) que'l cantar del poble, la *cançó popular,* té la importancia grandíssima de ser revelació inmediata, directa, de l'ànima del poble. Efectivament, podem repetir les paraules del cèlebre crítich francès n'Éduard Schuré[1] quan escriu: «...en lo més íntim del poble (d'un poble que sapia viure en armonia y en comunitat en la naturalesa que l'entura) se manifesta ja'l geni de la música... en la cançó popular. El seu principi es la vida tranquila, oculta, de la naturalesa. Una societat celosa de son vigor y de sa propria vida ha de procurar que esta vida senzilla no desaparega, revivantla, favorintla, sense llevarli sa frescor. Aixís com la montanya guarda dins de ses entranyes les

1) *Le Drame Musical,* vol. I (París, 1886).

fonts que després són rius que vivifiquen la plana, aixís també la vida ingenua d'un poble, fecondisada pel contacte ab la naturalesa, guarda la vida conscient y superior d'este. La verdadera cançó popular naix en la mateixa font ahont naixen la llegenda y el mite, y acaba per ser el més eficas traductor d'elles. La cansó es l'art primitiu, espontani, humà per excelencia; lliure afirmació de l'home davant de la naturalesa y de sos iguals, porta en sí mateixa'l germe y devegades en plena floració tot l'art vivent: paraula, mímica y melodia».

Posats en este orde d'idees no podem resistir l'impuls de trasladar altres paraules del savi escriptor el senyor Menéndez y Pelayo. Diu aixís en son discurs de contestació al del compositor Barbieri quan este fou rebut académich de Sant Fernando: la cansó popular es «renovació de velles energies, expansió misteriosa del geni nacional que torna a escampar a deshora, sobre'l tronc que semblava despullat y mústic, la pompa de ses branques y ses flors, donantnos l'esperansa de nous fruits... La cansó popular, *reintegradora de la conciencia de les rasses;* la cansó popular, que en ses fresques ones va redimir a l'escola romàntica de tots los seus pecats d'amanerament y fantasia arbitraria; la cansó popular que, després d'haver emancipat a la nostra poesia, guardantli'l caràcter peculiar a travers de les èpoques més clàssiques, emanciparà també nostra música, donantnos l'única llevor artística que tal volta li falta a la corona de nostra Mare».

Estes paraules ens fan tornar a l'idea que abans

nos ocupava, es a saber, la formació del art lírich nacional per les cansons del poble. En efecte, si'l sentiment expressat en eixes cansons es tant intens, es perquè naix de lo més íntim de la conciencia. El perfeccionament artístich d'esta primera halenada del esperit nacional, d'eix germe d'emocions, arribarà a aquell creuar de branques de que parlavem més enrera; y la necessitat de la síntesis sortirà per sí mateixa, es dir, naixerà'l teatre.

Sempre ha sigut aixís. Ja s'ha vist com els primitius cants dels *rapsodes* grecs portaven a dintre, concentrada, si val a dirho, la tragedia d'Esquil y de Sòfocles. El teatre es representació de la vida y se forma «naturalment», y a formarlo concorren les formes d'art que són sortides de la lliure inspiració.

Seria impossible, recordant lo dit, no relacionarho en els temps moderns y no parlar de la figura avassalladora al costat de la qual tot palideix: l'últim y més exhuberant anell d'una cadena meravellosa d'artistes: es Ricart Wagner, el poeta-músich. Ben mirat, Wagner no volia ser més que un porta-veu de l'esperit de son poble; ses grandiloqüents produccions dramàtiques y musicals, del cor alemà naixen; y en tant sublims quadros se veu sempre'l primer impuls, la forsa inicial, presa en el cant popular. Les melodies de Wagner y la manera com estan unides a l'esperit de les paraules són ni més ni menos que'l *lied* abans citat. Un altre gran artista nacional, Verdi, no ha fet sinó imitar l'idea wagneriana adaptantla al seu país: per això la seua obra

ha tingut una vida que no han pogut seguir els moderns italians.

Y sempre que l'inspiració de l'artista té les seues arrels ben endins de l'ànima del poble, l'obra d'art té vida propria; y, al contrari, quan l'artifici domina, aquella acaba per no ser més que condemnada a morir molt prompte. Ben entès que parlem de poble sà y d'ànima forta.

Els fets ens demostren lo que venim de dir. Els cants dels grechs se repartiren per Europa, y el poble seguí cantant mentres pogué. Quan aquella unió de les arts vives se desfeu, fou quan arribà la decadencia y la mort de la civilisació antiga. Pero els homens que vivien en contacte am la naturalesa, guardaren en lo més fons del pit el desitj del cant.

Arribaren temps de febra humana, naixqueren noves idees, y veren la llum concepcions artístiques formades d'un criteri savi y conceptuós; però'l poble seguia mantenint la llum sacra de la verdadera inspiració, y, cada vegada que un renaixement de conciencia s'ha verificat en l'historia, l'art nacional (ara ja podem emplear am més propietat esta paraula) ha pres noves forces.

Mentres en els segles XIV[è] al XVII[è] el cant, més ben dit, la música (encara que música y cant quasi foren la mateixa cosa, perquè'l domini instrumental no estava emancipat) era considerada en sa essencia com un càlcol matemàtich, mentres els mestres de nomenada no eren sinó grans calculistes, l'art popular seguia elaborant a poc a poc les seves flors expressives y de perfum poderós. Unintse

a la paraula continuava la cadena produint cansons populars. Després, amparantse de l'acció, transforma'ls misteris y les *farsas* lentament y surt el teatre modern. Y heus-aquí com esta forma composta d'art es també popular per excelencia.

Aixís, buscantse sempre les germanes, atravessen temps de lluita, de formació de noves nacionalitats, de noves ànimes, passen per l'adaptació de nous ideals, sostenen formidables combats al trobarse front a front en l'art pseudo-clàssich y artificiós que produiren el segle de Lluís XIV en França, y en Italia la *Camerata Florentina* (bé que aquesta tingué per reacció natural un enlairament de la lliure melodia), y ha pogut, per fi, en la nostra època moderna, renàixer en ales poderoses y gegantes. Resurrecció del *lied,* del *coral,* y, finalment, del art lírich: Alemanya dóna'l *Freischütz,* y després l'obra de Wagner. La corrent *expressiva* dels poetes y dels músichs, de Schiller y Goethe, y de Bach a Beethoven, s'havia d'ajuntar en un riu d'art grandiós y ple de lluminosa majestat. El ***drama lírich modern*** estava fet.

En la nostra Península'l cas es el mateix al comensament. En les edats anteriors era considerat l'art com una ciencia complicada y abstrusa. Quan arribà'l Renaixement, l'idea de ***combinació*** alcansava la major forma matemàtica possible. Què havia sigut de la cansó popular? Difícil es dirho. Les cansons del poble sortien sempre que la vida ho permetia; y, passant d'uns a altres, influint y sent influides, inspirant als juglars y als trobadors, arri-

baven fins a donar perfum y color a les groguenques y tenebroses composicions dels mestres polifonistes. L'escola espanyola en este punt ha sigut tal volta la que més prompte y més instintivament ha mostrat la tendencia a l'*expressió* musical inspirada en l'exemple de la música popular. Què més? El gran Victoria, el rival de Palestrina, mostrà en aquella edat d'or de les combinacions polifòniques una sorprenent intenció dramàtica inspirada en el sentit del *texte* literari el qual posava en música, intenció que es verdaderament pera sorpendre l'esperit del observador, y ademés certa independencia d'inspiració indígena que fea dir als italians que les obres del abulense eren naixcudes de sanch mora *(generate da sangue mora)* [1].

Y venen més avant noves creacions: el teatre espanyol pren forma gracies a la cansó popular que entra triomfadora y gloriosa a donarli «savia» castissa, sanch vivificadora y fresca, plena d'energies; al *madrigal,* que s'inspira en el cant polifònich a quatre veus, y després en el cant *d'acords a quatre* se li oposa la llibertat de ritmes del poble, la riquesa d'armonies que desfan les regles mortes d'una tècnica calculista; per últim, la *tonadilla,* vigorosa producció tant nacional, tant plena de joventut y tant genuina, acaba per sentar la ferma base d'un art lírich verdader.

1) Vide l'hermós estudi històrich-crítich al front de la magnífica edició de les Obres completes de Victoria, dirigida pel savi mestre Pedrell y publicada per la casa Breitkopf et Hartel de Leipzig.

Si nosaltres haguessim fet com altres paisos, y haguessim tingut tots amor a lo nostre, y haguessim viscut sincers, *verdaders,* fent vida de sentiment, es clar que avuy pujaria erta, bledana, la producció musical y poètica que teniem dret a esperar en tot el territori d'Espanya; però desgraciadament encara no ha vingut a donarnos ses consoladores manifestacions.

*
* *

Perquè no té dubte que de la flor del poble *verdaderament* sentida (no parlem de les imitacions més o menys artificioses) es com naix l'expressió més completa, més noble y més alta de cada nacionalitat. Y conste que no es precis que esta expressió suprema d'art siga l'*òpera.* Pot ser això, o pot ser altra cosa: obres teatrals, obres musicals decorades am poesies, corals a veus soles, o amb acompanyaments instrumentals, etc., etc. Però lo que sí es precís pera que existixca una òpera nacional es que esta se forme en la conciencia del poble, que naixca de les seues formes líriques, poètiques y musicals, perquè de lo contrari solament tindriem un artifici quelcom, fet pera entendreho convencionalment. Tal ha succeit am lo que generalment se diu *òpera,* la qual no es més que un espectacle absurd (estèticament parlant), sense influencia beneficiosa en la vida de les gents que van a vèurela y que no són el *poble,* sinó'l *públich.*

Avuy, en el total de nostre territori (tant afortunades com poques són les excepcions), el geni

popular sembla mort. El poble apenes canta (senyal funesta!), y quan ho fa dóna un sentiment d'inmensa tristesa: fa pietat. En efecte, dos plagues a qual més gran y temible estan envenenant l'ambient musical espanyol de nostre temps: volem parlar del flamenquisme y del virtuosisme. El primer mata l'ànima sincera, senzilla, de la raça; el segon forma el mal gust y impedeix que les poques halenades d'art verdader y *nostre* tinguen resultat; en una paraula: se mata'l cor y l'inteligencia.

El flamenquisme es un producte originat per la afectació del sentiment: es l'*espectacle* de l'esperit, la prostitució d'un gènero popular ofert al vici, a la vulgaritat, a la estupidesa, que són resultats de la vida de *capital*. En les grans viles sembla que'l poble està tant mort d'ànima com si d'ella no'n tinguera. Ningú sab eixir de l'atmòsfera pesada dels cafès, dels discursos polítichs, de les festes cíviques; ningú anyora ja l'alegria d'un troç de cel blau; ningú desitja contemplar l'inmensitat d'un cel ple d'estrelles, perquè les tapen les parets de les cases de vuit pisos y l'enreixat dels fils elèctrichs. Y clar es que en semblant ambient, si canta'l poble, es d'una manera afectada, malaltiça, com si no més poguera cantar la esclavitut del cor, la baixesa del instint o l'impotencia de viure.

Ademés, el virtuosisme (sediment que deixà l'art italià dels sigles XVII y XVIII) ha fet nàixer el gust per lo exclusivament sensual; per la crispació nerviosa que produeix una veu dolça fent meravelles d'agilitat; per lo exterior y afectat; y d'ahí

ens ha vingut un rebaixament en el sentir emocions verament incalculable. Ha sigut una invasió d'art afectat, fals, pobre d'idees, rich en efectes de grollera superxeria, com els medis de qui necessita ampararse de revulsius brutals pera revivar una sensibilitat estragada.

El virtuosisme italià, que en Italia també cambiava y tornava al cant popular, entre nosaltres era acullit per ell mateix, l'adoptavem sense cambiarlo, ens italianisavem en la *forma,* prenent d'allà (com sempre que's copía) lo amanerat, lo viciós, però sense ninguna de les qualitats bones que deviem havernos assimilat. El final de tot això ja s'ha vist: l'imperi de la superficialitat, que, de tomb en tomb, ens ha portat a l'imperi del *género chico,* única forma d'art «genuinament nacional» que corre per tota Espanya, y en la qual són raríssimes les obres que puguen tenirse com a filles d'aquelles *tiranas, entremeses* y *tonadillas* d'altres temps.

Se dirà, prenent peu en lo que queda escrit, que potser no es l'òpera la forma a propòsit pera'l caràcter de tota Espanya. Ben fàcil que aixís fóra. En altres paísos això es lo que passa; no hi ha poble ahont siga més rica, més sentida, la musa popular, que a Noruega. Les cansons populars d'aquell país són d'una intensitat d'emoció inexplicable, y, no obstant, allí no ha naixcut encara l'òpera nacional. Lo mateix se pot dir de Suecia o d'Irlanda. Però si no tenen òpera, tenen poemes musicals, tenen cantates y mil genres més (sobre tot a base de corals) que són una meravella de

caràcter y d'ambient. ¿Qui no coneix les melodies de Nordraack, de Svendsen, de Grieg, de Sinding? ¿Qui no queda sorprès al vore lo específicament norueg de les seves obres? Altre exemple: Holanda. Les obres de Peter Benoit no revelen una igual compenetració en l'ànima nacional? (Vejas com a mostra la cantata *Rubens.)*

Però en terra d'Espanya no ha naixcut la manifestació definitiva y colectiva de l'art popular. Hi han diferencies massa grans en la vitalitat del sentiment nacional, y este sols pot manifestarse en aquells punts determinats ahont es fort.

Y ja estem, sense pensar, davant de les escoles populars de música. Necessitem una institució que mantinga encesa la flama del lirisme; que no deixe perdre l'accent musical de la raça; que siga la que fassa retornar el primitiu vigor al cant popular; y, sobre tot, que, cultivant en sa verdadera puresa esta ànima del poble, puga un dia donarnos el fruit d'un ambient poètic (en el més ample sentit de la paraula) sincer, llegítim, que permeta volar als nostres cants lliures y sense entraves.

Per lo que s'acaba de dir ja quasi's deixa exposat per complet el concepte de lo que ha de ser esta institució: ha de ser l'*escola popular de música;* escoles que han de representar la guerra contra'l virtuosisme y contra l'afectació, guerra en favor del *sentiment veritat,* de la sinceritat en l'expressió natural de les emocions de la nostra ànima.

II

VALOR ESTÈTICH Y SOCIOLÒGICH DE LES ESCOLES POPULARS DE MÚSICA

Caràcter y missió de les escoles, en quant a la producció de bellesa: dificultats. — Influencia en la vida social: condicions pera que aixís succeeixi.

Curt haurà de ser este capítol. Ja es prou lo dit anteriorment pera indicarnos clarament si poden tindre importancia les escoles populars de música. Y clar es que'l seu interès té de ser grandíssim, perquè elles són les possibles salvadores d'una raça decaiguda y moralment anèmica.

¿No seria una hermosa realitat vore com recobra'ls seus drets la cansó popular, vore despertar a la vida d'emoció als homens que no més pensen que en la materialitat del viure, vore com per totes bandes torna a escoltarse la íntima halenada del pit compenetrat ab l'amor, ab la simpatia per la naturalesa y pera'ls semblants? ¡Com ha de ser admirable notar que en l'arbre que semblava mort naixquen brots verts, tendres, alegres, nuncis d'una vida nova, d'una joventut que comensa!

La missió, donchs, de les escoles populars pot ser importantíssima a la vida nacional; solament es precís una gran prudencia, un gran amor al art, als que en elles hajen d'intervindre; perquè, de lo contrari, si no's porta cuidado d'estar

sempre al tant de la palpitació de la vida, tindriem lo mateix que en els conservatoris y en tot allò que tinga apariencia de reglamentació: aquella vida quedarà viciada y morta.

Y el cas se comprèn am facilitat. Estes escoles han de conservar la verdadera inspiració popular, y ademés han d'iniciar també la marxa progressiva del sentiment. Tenen, per tant, una doble manera d'obrar: conservadora y iniciadora. Les escoles han de ser les que guarden y ensenyen els cants que han naixcut del cor del mateix poble. Totes les manifestacions que representen l'exaltació de nostre esperit al contemplar la vida deuen ser el fonament de l'ensenyansa, en estes escoles. Per lo tant, les melodies característiques (y la lletra amb elles, no cal repetirho) són les que han de formar el principal repertori, recordant les faenes del camp, els moments capdals de l'existencia (casaments, festes, etc.), les poètiques llegendes, tradicions, les fantasies dels contes populars y d'infants, tot eixe ram d'emocions poètiques que estan en lo més fons de nosaltres mateixos.

Y encara creix l'importancia d'esta missió de les escoles quan se pensa en l'aspecte *iniciador* d'ella.

En efecte: no basta tindre un criteri verdaderament artístich pera conservar l'ambient popular, sinó que's necessita comunicarlo, *iniciar* als fills del poble en el sentiment lliure y sincer, iniciarlos en la sensibilitat d'ànima; y això es lo més delicat que pot pensar-se. De realisar esta missió dignament a ferho de modo tort, va'l que les escoles de que

parlem siguen centres de vida poderosa o dipòsits de viciosa atonia pera l'esperit.

Per què això? Perquè no's tracta de procurar ensenyar un mecanisme, sinó que s'ha de recullir y propagar la flor del bosch, la cansó, sense levarli res de son penetrant perfum, sense alterarla, sense que perda ses colors y sa frescura originaria, feina d'artistes!

*
* *

No's podria acabar de dir l'influencia de les escoles populars de música ben organisades. Si vol saberse lo que es esta cultura del sentiment que s'infiltra en l'home desde la primera edat, se pot girar la vista a altres països (singularment del Nord d'Europa). Allí cap de rigorisme pedant: l'ensenyansa poetica de la lletra y de la música. El resultat està ben patent: avuy caminen al cap del moviment musical (y de general cultura), sent l'art dels sons, per aquelles gents (tal l'Alemanya), un culte, una religió. Allí ha pogut el gran Beethoven escriure estes santes paraules: «El nostre país, ahont la música es una necessitat nacional...» [1]

Resultat d'aquella cultura es la gran utilitat musical y el grau de perfecció que allí té tot lo que am la música està relacionat. Cada vila té la seva capella choral, la seva orquesta de concerts, les seves corporacions de chors que no són la vulga-

1) Carta a Ignace Morel, *Métronomie expérimentale*, por Alvin et Prieur. Introducció.

ritat dels nostres orfeons (exceptuem l'admirable Orfeó Catalá, de Barcelona), sinó que interpreten, al costat de les obres inspirades en el més franch ambient popular, les creacions y meravelles dels genis immortals: *oratoris* de Bach y de Hændel, de Mendelssohn; les misses de Beethoven y Schumann; la *Novena Simfonia*, el *Requiem* de Brahms, y tantes y tantes més. Y també tenen teatres model ahont hi donen execucions acabades de les obres dels grans mestres, realisades amb un sentiment tant elevat y tant respectuós de l'art, que resulten verdaderes llissons educadores pel poble. Allí'ls artistes ho són portant dignament este nom; allí tot lo món se preocupa de l'obra y ningú de sí mateix; y tot això passa en viles que tenen trenta o quaranta mil habitants, es dir, lo que en Espanya podran ser un Albacete, o un Burgos, o un Castelló.

Prou eloqüent es esta comparació de l'educació musical tal com allà's dóna y tal com entre nosaltres se fa.

Dubtem molt (ho veyem més com a ensomni d'ideal que realitat possible) que semblants institucions puguen ser establertes en Espanya, fóra de Catalunya y algun altre punt del Nord. De totes maneres, lo que en eixe sentit se fassa, quant seria d'alabar! Cal pensarho pera quedar entusiasmat. Les escoles populars de música realisarien lo que sembla mentida: despertarien l'instint poètich de les gents. Axís, l'ànima nacional aniria refent-se a poch a poch. Desde'l bressol sentiriem la música vetllant-nos am ses blanques ales, rodejant-nos am

ses misterioses vibracions; la voriem que'ns penetrava am ses veus alades, com ens ensenyava a compendre la vida, a saber que tot lo que'ns volta té per dins una ànima; y, al fi, nosaltres mateixos arribariem a *necessitar* el só suau d'una veu carinyosa que pren part en nostres alegries, o el dols accent que'ns consola en la tristor, molt més que no'l tintinejar metàlich dels diners o el «crac» de les queixalades quan roseguem.

Per altra part esta ensenyansa o educació anímica (si val parlar aixina) potser tindria un resultat importantíssim d'inapreciable valor moral: acostumat l'home a expressar els més nobles sentiments en forma artística, tenint ja l'hàbit de ser sincer y verídich, pendria horror a les fórmules afectades y xavacanes, a les cansons eixes que semblen tindre baf de presó, fredat de vici o d'impotencia, y que, per desgracia, encara tenen avuy la supremacía entre'l vulgus. Seria esta una admirable reacció de salubritat artística, una obra desinfectant y purificadora que acàs faria vore a les gents lo envilit que es el sentiment fingit, el sentiment d'*espectacle*, al costat de l'inspiració escapada del pit quan l'ànima lliure s'explana per les claritats transparents gojoses de l'emoció verdadera.

Un altre dato que demostra l'importancia d'estes institucions que'ns ocupen es el que fa referencia a la vitalitat crítica que farien naixer. La cosa es evident: com necessitarien aquelles un treball de depuració pera acùmular elements que foren verdaderament populars; com que seria precisa una

atenció de bon gust, una atenció plena d'instint popular y de verdader sentiment artístich pera obtindre'l verdader sentiment desitjat, els estudis sobre música y poesia populars serien cada vegada més seriosos y més utils, més seguits y més freqüents. D'ahí naixeria un ambient adequat y fecond pera'ls compositors y poetes; y de tot eixe conjunt de voluntats y de sentiments obtinguts vindriem a tindre un art portentós per sa forsa expressiva, per sa vida immensa y permanent.

Queda, per lo tant, exposada l'importancia de les escoles populars de música. Elles poden fer renàixer la conciencia de les gents, poden conservar l'inspiració del poble, poden donar-nos un ambient d'art que'ns falta, y un desig de delectació moral que avuy no existeix.

Ja's pot compendre que sa influencia en la vida de la nació es decissiva.

III

ORGANISACIÓ DE LES ESCOLES POPULARS DE MÚSICA

Caràcter d'estes escoles: dificultats a vèncer. — Medis *morals* de realisació: sa doble forma espontania y crítica. — Elements artístichs. — Música y Poesia: la *paraula* (assumptes, arguments, formes, etc.). Eixemples d'algunes cansons. — Compenetració de l'home am la Naturalesa. — Medis materials. — La educació del cant. — Les escoles. — La tècnica.

Hora es ja de parlar de la manera com han d'estar establertes les escoles de que parlem, de

son funcionament, y de la manera d'emplear els elements artistichs que han de formar la base de sos medis d'«edificació» sentimental.

Però abans hem de deixar ben determinat el caràcter que han de tindre les dites escoles. Cosa es esta de la major importancia, perquè d'ella depèn que semblants institucions tinguen vida y siguen fecondes, o que acaben pera tornarse inutilitats estèrils, estorbadores pera l'art y vicioses pera l'inteligencia.

No hi ha més que fixarse en lo que representen les escoles populars de música pera donarse compte de lo que venim dihent. Si s'ha de crear un ambient de *sinceritat,* si s'ha de fer un renaixement del esperit y hem de tornar quasi a crear una ànima, una conciencia sana y sentimental (en el bon sentit de la paraula), clar es que de la primera direcció, del impuls que rebi desde'l comensament, es d'ahont ha de pendre la necessaria bondat, pera lo futur, l'institució nostra.

Explicat queda més enrera lo que constitueix el verdader *caràcter* en l'inspiració popular. El culte de la cansó del poble, de l'ànima del país, es lo que ha de presidir totes les funcions de les escoles populars de música. Missió difícil es esta, en efecte, però no tant com sembla, si s'acomet am cor tranquil y convensut.

Això sí: fentho al contrari, el mal seria grandíssim. Figuremnos per un instant que establírem estes escoles sense l'ideal que les hem senyalat, y que tant sols volguerem que foren *classes* pera en-

senyar música en el corrent sistema del professor y del mètode. Tindriem allavors una joventut que s'hauria criat en un medi artificiós y pera la qual no podria tindre la música (com avuy passa) més significació que la d'un adorno decoratiu y «apegat» a l'inteligencia, *postís,* en una paraula. Com que no s'hauria despertat l'ànima dels jóvens, estos no voldrien cantar *de natural,* no sentirien eixe desitg de manifestar les emocions per la forma expressiva de la música y de la poesia agermanades, y a lo més, pera ells, l'art no seria altra cosa que *una habilidat* més o menys seriosa.

No tenim més que estudiar lo que passa actualment, en les escoles de música corrent, pera vore'ls resultats. El *professor* y el *mètode* (llibre) són els dos elements d'educació artista que allí hi ha. D'una manera absolutament mecànica s'ensenya'l solfeig a jóvens que no tenen desvetllat el sentiment, y este *solfeo* se pren com a fonament pera arribar en un dia a tocar algun instrument o a cantar l'insípit y fastidiós repertori *de saló*. Y, es clar, com que ni s'ensenya ni se deprèn amb íntima convicció, y sols per adquirir un *adorno,* l'art que aixina se consegueix no es un art: es un artifici, alguna cosa com el que sab fer fotografies instantanies o jocs de mans «científico-recreativos». D'aquí'ns ve eixa plaga de pianistes insoportables y de cantants de romances sentimentals de cursi compostura; d'aquí'ns ve una falsificació artística que lentament s'ha anat infiltrant en la nostra societat y ha donat orige a una concepció de la bellesa absolutament falsa y presu-

mida. Aquella ensenyansa artificial y rutinaria es la consagració de lo afectat y de lo vulgar, del art de botiga, del sentiment barato, de la música y la poesia posades en ridícola caricatura per tot arreu. Y l'eixemple està patent: dalt, en els de bona cultura, se manifesta per medi de les romances que gemeguen senyoretes trivials y vanitoses; abaix, entre'ls humils, el tenim per certa mena de vulgars orfeons, als quals donen menjar una colla d'autors sense esperit, am composicions fetes am trepa, en la gran fàbrica de la imitació y la indigencia artístiques.

Y tot naix de la falta de verdader sentiment poètich que patim. Vejam, si no, lo que passa en les nostres reunions públiques o privades, y el lloch que en elles se deixa al art, y fins, quan algun lloch se li deixa, la classe d'art que allí admeten.

En els pobles ahont encara queda instint artístich se propaga la intimitat del sentiment entre les persones, y tots gojen de la suau fascinació de la bellesa. Se canten obres que tenen una admirable intensitat d'emoció, y tots els presents prenen part en aquell «dinar» esperitual que a ningú li regateja sa part. Sense afectació, am la satisfeta alegria del que sab quant es digne d'estima y quant val l'impressió del cor, s'abandonen a la inexplicable armonia de consol y de visions que l'art ens dóna.

Les cansons de Schumann, de Brahms o de Grieg, que són la música, l'accent de les poesies de Schiller, Goethe, Björnson, són escoltades en son doble meravellós poder de *idea poètica* y *sentiment*

musical; plors de l'ànima o riures de la terra, crit de la humana passió o sensació misteriosa que fan els remors del bosch, totes les infinites estrelles del cel del art iluminen am sos resplendors les ànimes d'estos pobles artistes que tenen lliure l'esperit.

Peró, entre nosaltres, que estem lluny de la confraternitat artística! En les nostres mundanes reunions, si's tracta de «fer música», ningú se disposa a rebre una impressió íntima, sinó a *presenciar un espectacle.* Tots cambíen de postura y de seyent, no per escoltar am més recolliment, sinó per natural y vanitós instint *decoratiu,* pera formar el quadro teatral; enfront el piano y la senyoreta que va a dir paraules que no entén, y formant rotgle tots els demés pera «sentirse públich», pera dirse sense dirho: «vejau: jo també estich assí», y fer una vaga copia de la sala del teatre. Y, després, a escoltar l'agilitat de gola, la forsa de veu, l'encant d'un contrast brutal de sonoritat... De la poesia, del sentiment que fa botre'l cor am les alenades de la joia o banya'ls ulls am la rosada de la tristesa, d'eixa ningú fa cas, ningú sab tant sols que existeix, y la pobra visió ideal s'escapa endolida, pobra invisible fantasma avergonyit, d'aquell desert ple de gent.

En quant al poble, que ha rebut eixa educació mecànica, propagada pel piano inconscient, no pot fer altra cosa que caure en l'imitació del estil que s'acaba d'indicar; vol copiar la moda dels altres, ja que s'ha oblidat de crear, y's precipita en el repertori ordinari d'*orfeó.*

Resultat de tot lo dit es, com s'ha indicat, un sentiment fictici del art, un sentiment convencional que consisteix en l'afectació, en la mentida, una bellesa falsificada que se *superposa* en l'esperit, ofegant la sincera inspiració, y fentnos creure de bona fè que'l nostre error es la veritat. Axís se dóna'l cas de considerar com a bo, com a cosa excelent, lo que no es més que una equivocació, perpetuant nosaltres mateixos allò que entenem ha de ser durader y digne de ser conservat.

Ja's veu, donchs, com del caràcter primer que tinguen les escoles populars de música ha de nàixer, no solament la rahó de sa existencia, sinó la utilitat dels seus fruits.

*
* *

Hem de vore ara la manera de realisar este caràcter, les formes que ha de presentar. Y, d'una manera general, podem tindre en consideració dos classes de medis pera'l dit objecte: uns, de caràcter intelectual; els altres, els medis materials.

Estudiant els primers, que són els que primerament se deriven del dit caràcter, hem de vore que estan constituits per dues classes: uns són producte espontani de l'ànima popular (les cansons mateixes, la lletra y música, balls y sonates, tot lo que constitueix el sentiment lírich del poble); els altres són lo que podriem dir elements *crítichs,* en oposició als anteriors, els quals bé podem nomenar *espontanis;* y els citats altres estan formats per la

llavor del artista, es a dir, per la selecció de lo que está verdaderament inspirat en el ver gust de la terra, per la creació de formes artístiques naixcudes del lliure estil popular, directament revifades per son halè poderós.

De modo que tenim dos elements importantíssims que han de constituir el fonament esperitual (valga la paraula) de les escoles populars de música. Quin dubte pot haverhi? D'una banda crea'l poble'l primordial y més rich element en les seues produccions inconscients; d'altra part s'aprofiten les creacions «artístiques» sortides d'un esperit creador que s'identifica en absolut amb el mateix esperit o conciencia popular. El resultat aixís obtingut té de ser, per forsa, naturalíssim, verdaderament inspirat y castís.

Però ben entès que may ha de caures en el perill d'alterar en lo més mínim la verdadera essencia de la música y poesia populars, a pretext d'arreglarla o arrodonirla am les combinacions de música erudita: això seria la mort de la musa.

Y encara'l perill de que això succeixca es més gran en les composicions *artístiques,* volem dir en aquelles que són producte de la creació individual. En estes, més que en cap altre, ha de ser guardada en tota sa puresa y en tot son fresch perfum el verdader ambient de l'ànima del poble. Pera fer un treball aixís, clar que's necessita un temperament d'artista, una exquisida sensibilitat de poeta, y no cal dir quant perilloses poden resultar pera semblants produccions les erudites y reflexives muntonades

de datos que acumula una paciencia sense fi y un art purament d'assiento.

Si volguerem eixemples ben vius, ben majestuosos y ben plens de lluminosa sinceritat, els mestres de la edat moderna ens els donarien palpitants. El renaixement del choral alemany, inspirat en la cansó popular, ha sigut d'influencia general, y es assombrosa la riquesa de producció artística naixcuda a l'ombra del *lied*. Totes les grans figures del art musical modern són esperits profondament inspirades en l'ànima de son poble, són sublims cantors de la conciencia nacional. Deixem de banda'ls *lieder* mateixos, es a dir, els poemes derivats immediatament en essencia y en forma de la cansó del poble, en forma tal que en ella mateixa's confonen. Parlem de les obres dels artistes, y vejam com les més grans creacions tenen fortament impresa la senyal de rassa. Impossible analisarles totes; però prou serà una mostra; y es segur que no hi haurà ningú que no haja sentit la confraternitat, l'amor a la terra, l'íntim sentiment popular de la *Simfonia Pastoral* de Beethoven o de la *Tercera simfonia* de Schumann. Allí, l'amor germànich, l'amor que reuneix en una mateixa gran halenada del cor a l'estimada, la familia, els companys, els paisatges, les boires, les montanyes...

De la *Novena Simfonia* no cal parlar. No es el país ni la rassa: es l'humanitat sencera la que allí viu.

Tenim, donchs, l'element principal pera les escoles que'ns ocupen, es dir, lo que ha de donarlos caràcter: l'element lírich popular.

Ara cal fer una pregunta: com s'ha de manifestar eixe element? Quina forma d'expressió ha d'adoptar? Y la resposta ve naturalment: *el cant.*

El cant es el que tenen de cultivar y fomentar les escoles populars de música; el cant, que té poesia, accent, ànima; el cant, que es l'impuls que s'escapa del pit en hermosa y commovedora forsa mogut per l'emoció, el *verbum* de la conciencia popular.

Fàcilment se pot vore que altra cosa seria de resultats contraris, si hem de buscar el fruit desitjat.

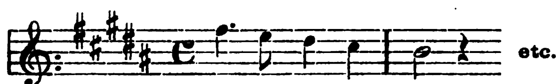
Però això dit, estudiem com s'ha d'establir això que constitueix l'element lírich en sa unió íntima de música y poesia. Parlem de la *paraula,* dels assumptes o arguments de les cansons.

Abans de tot es precís emplear en les escoles de que tractem els medis més elementals y que, gravantse millor en la memoria, fan nàixer la *costum de cantar.* Estos medis són les cansonetes y rondes d'infants. Hi ha alguna cosa més poètica que eixa santa alegria que ells tenen? Estes rondes, desde les primeres lluentors de la vida, fan despertar l'ànima, y, aixís, la imaginació dels infants pot anar acumulant tresors d'emoció y de pures envolades, tresors de melodia y bon sentit musical.

En els països ahont se cultiva més la educació, se dóna lloch preferent a estes cansons. Elles són objecte d'estudi profon y de celosa conservació per part dels Estats. Alemanya, Suissa, Fransa, etc., tenen hermoses coleccions recullides directament

de les tendres boques que les fan naixer: són meravelloses. Aixís, insensiblement, els ritmes més variats, la unió del sentit poètich y musical, van depositantse dins d'aquelles inteligencies en capoll, fent-les adquirir capdal de records de fets heroichs y nobles moviments del ànima, o dolces alegries del viure.

Si pot arribarse fins a l'emoció de l'obra artística, individual y completa! Un eixemple notable de lo útils que poden ser eixes flors d'inocència: recordem la composició tant popular de Wagner *Idili de Siegfried*. Fou escrita esta obra, com es sabut, pera celebrar el mestre el naixement de son fill Siegfried, que havia vingut al món al mateix temps que Wagner acabava'l drama musical d'igual nom. La composició de que parlem es una recopilació de motius que en l'obra dramàtica estan lligats a la vida del hèroe (Siegfried): ve a ser com una visió del pare, com un ensomni de Wagner, mirant la vida del fillet desenrotllarse com la del hèroe del poema (símbol de la joventut germànica). La idea es poètica per demés, perquè un dels moments més sentits, que més emoció fan als oyents alemanys, es una frase que surt al començament del *Idili*. Esta frase s'escolta després d'un recort dolcíssim d'una frase d'amor, y no es més que un tema ben conegut, una cansó popularíssima en Alemanya, una cansó de breçol pera dormir a l'infant, y que evoca l'imatge del fill benvolgut:

No hi ha dubte: quan este motiu se dressa dolcíssim de l'orquesta, totes les mares el cantaran en son interior y tots els seus cors botran més apressa. A ninguna se li escapa la tendra alusió del autor.

Y ja queda vist com tant intensa emoció d'art es deguda a la cansó popular sortint de les més fondes arrels del ànima humana.

Fransa (Bourgault, y tants altres), Suissa (Dalcroze últimament), tots els països recullen estes cansons d'infants, y les coleccions tenen no sé quina aroma de poesia senzilla, la més a propòsit pera educar l'ouit musical y la imaginació naixent.

En Espanya no s'ha pogut vore encara (no sabem que s'haja intentat seriament) una colecció de rondes d'infants. ¡Y la riquesa de melodies, de ritme, y fins de sentiment poètich que tenen eixes inspiracions tant petites com ingenues, es devegades admirable!

Però arribats a este lloch, surt a la vista un problema que sembla de gran importancia, y que, en realitat, té fàcil solució. Es el següent: quina llengua ha d'inspirar estes cansons? La resposta se fa ella mateixa: si la cansó ha de representar l'ànima del poble, la llengua d'este es la que ha de ser

sempre mantinguda. Per aixó cada regió té la seva manera peculiar d'expressarse poètica y musicalment, y per aixó en cada regió han de cultivarse les cansons y la llengua propria en primer terme. Després poden vindre les altres llengues, les altres melodies, pera no viure en l'aislament, que podria ser perjudicial privat del cambi natural d'idees. Y no es de tindre por aixina a un regionalisme egoista, perquè en els cambiants de l'inspiració popular es ahont està la vida propria en comunicació feconda.

Tornem ja a les cansons d'infants. S'ha dit abans que desde'l comensament han d'ensenyarse als xiquets les cansons propries de la terra, perquè són lo que més ànima té y més se fixa en la memoria. Per eixemple la historia del fill del rey, de aquella tonada tant plena de vaguetat y dolsa tendresa:

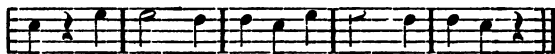

tà bro-dant un ves - tit, es - tà bro-dant un ves-

tit pe - ra la rei - na, pe - ra la rei-na[1].

¡Y quin art més grandiós no podria sortir empleant els modos populars com a base d'una educació musical! Y no cal dir que les mostres fetes per ara, han donat resultat immediat (sobre tot les fetes pels músichs a Catalunya), perquè ben evident resulta que les creacions de la musa del poble se presten a meravella pera fer miracles de color y riquesa armònichs. Ben segur que, tractant am carinyo esta flor popular, es com pot nàixer l'escola nacional propia, y es com se podrà conseguir una tècnica nova, rica, original absolutament, y absolutament plena de vida.

Com a eixemples ben patents de lo que en este sentit pot ferse, bastarà la transcripció d'una harmonisació feta pel savi mestre Pedrell sobre cants lleonesos. Pertany a una colecció inèdita del dit mestre, el qual ha pogut no sols recullir estos cants avuy, sinó també trobar, ademés, que són encara'ls mateixos quasi que cantava'l poble dels segles XIV y XV.

1) Esta cansó popular serà, pot-ser, catalana d'origen, però en Valencia ha sigut popularíssima. Encara ho era farà uns vint anys.

Se canta am lletra dels més antichs *romances*, tal com la del antiquíssim «¿Qué me quereis el cavallero? Casada me soy, marido me tengo», etc.

Tantes altres se podrien transcriure, que l'enumeració seria difícil. Parlem no més de les que són potser les més interessants, les més poètiques sens

dubte, les més íntimes; són aquelles que quan venim a la vida'ns enturen am son incens misteriós; són les cansons de bressol. Es la primera música que sentim, que comença a donarnos la suau tranquilitat que naix de la caricia de la veu que may s'oblida. ¿Com no sentir el cor oprès y les llàgrimes als ulls quan se recorda l'eco anyorat d'estes estrofes tant senzilles, tant ingenues, però tant fondes dins de nosaltres? [1]

Tranquil

La me - ua chi - que - ta es l'a - ma del co - rral y del ca - rrer,
de la fi - gue - ra y la par - ra,
de la flor del ta - ron - ger. etc

No es precís citar altres rondes infantils, llevantines, del nord, o castellanes o andaluses, algunes de les quals tenen una combinació rítmica original, o una melodia verdaderament «germinadora».

1) Popular valenciana. Entre les moltes transcripcions que hem pogut fer d'esta cansó, si no es la més propria en ritme, es la més clara, y per això la donem ara.

*
* *

Però es clar que les estrofes d'infants són els primers rudiments en l'ensenyansa de la música que'ns ocupa. La contraria valdria tant com que la cultura general no passara de l'ensenyansa de pàrvuls.

Donchs bé: després d'eixa iniciació primera es quan pot vindre la part verament popular, importantíssima, grandiosa per la feconditat de son art y de son sentiment. Es la part de la vera *cansó,* es la poesia y la música que exalten la vida del home; cants d'amor y de planys, cants patriòtichs, cants de festa, la vida sencera del cor escapant-se en ses arrencades sentimentals en forma d'inspiracions venturoses.

Estes cansons ens fan retornar, renàixer, a la existencia de la poesia; ens presenten l'imatge *real* de la vida, però d'una vida superior, noble, en mitg de les nostres penes y alegries. Estes cansons ens deixen tindre confiansa en nosaltres mateixos, esperar y creure en la bondat de la bellesa, en son perfum revivador, que refresca y enlaira l'existencia tota.

En estes cansons es ahont millor se manifesta l'esperit de cada gent, de cada poble, de cada rassa; en les diferentes regions espanyoles n'hi ha que tenen un encant meravellós, y encara'l tindrien major si no anaren perdent-se, amagant-se en lo més inaccessible y arrinconat, sofocades per la desvergonyida plaga *flamenca* que passà al teatre per hores, y d'ell retorna al poble més envilida, més

prostituida per l'oripell d'un artifici teatral barato y decaigut.

Ditxós el dia que les escoles populars de música pogueren establirse pera acabar amb eixe genre de mort y fer reviure la sana poesia dels equilibrats y dels sincers d'ànima!

Si es difícil fer una tria en les rondes d'infants, resulta quasi impossible ferla en les cansons de tota sort que les diferentes regions espanyoles han produit. Infinites en número, no's podria dir quina es més hermosa.

Clar es que hi han punts ahont creix esplendorós l'arbre del lirisme popular y altres ahont no succeeix aixina [1].

No menys esplendorós apareix avuy l'arbre de la musa catalana: es un renaixement admirable este que presenten els artistes catalans cultivant l'ins-

1) Valencia, la terra de qui assò escriu, es, per desgracia, un dels països que més ha perdut en personalitat per lo que a la cansó popular respecta. La extranya barreja de lo moro y lo provençal havia produit típiques melodies y danses, de les quals apenes poden trobarse algunes com últims desbarats d'un naufragi de poesia. ¿Qui serà prou pera descriure'l sentiment que s'explana per la terra quan en mitg del camp, entre la forta y enlluernadora visió de l'horta valenciana, s'alsa l'admirable *cant de batre,* un dels més ondulants y expressius que's poden escoltar?

També (y esta no cal dir si té caràcter) ha de ser recordada la originalíssima melodia *de l'u y el dos.* Afegint les *albaes,* tenim les principals cansons de la actual horta de Valencia. Però encara n'hi han riquíssims tresors que, si no'ls salva un miracle, l'influencia del piano y del acordeó acabaran per soterrarlos pera sempre.

piració del poble y conservant el propri caràcter. No's podria trobar entre les nostres regions altra ahont la cansó popular tinga tanta vida com en esta. Solament Asturies li va aprop, però no am tanta vida ni tanta varietat.

Pera mostra deixem copiades les següents cansons, que fan vore ben clara esta varietat de sentiments y de melodia, aixina com el poder germinatiu que tenen:

La primera, *Lo cant dels Aucells,* es primàveral, y no's podia trobar impressió més íntima, més sentida, que esta melodia. El seu perfum està com *destapat,* féntnoslo sentir per la transcripció de Lluís Millet:

Andante

Al veu-re des-pun - tar lo

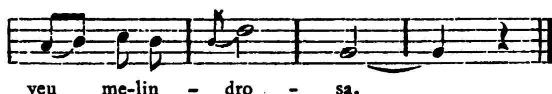
ma-jor llu-mi-nar en la nit més dit - xo - sa,

los au-ce-llets can - tant, a

fes-te-jar-lo van ab sa veu me-lin - dro -

L'altra cansó es la llegenda famosa d'*El Comte Arnau,* tant arrelada en l'imaginació dels montanyesos:

La tercera es la d'*El Rossinyol,* impressió suavíssima, íntima, perfum diví d'anyoransa, una de

les més sentides que haja creat la lliure expansió de l'ànima cantant la dolsa tristesa quan demana consols y esperanses:

* * *

Queda vist el caràcter de les escoles que'ns ocupen, la orientació que s'ha de donar a les ensenyanses, y els medis artístichs (en quant a l'idea) que han de formar el seu bagatge pera que'l resultat siga beneficiós y durader.

Falta indicar el modo material com han de ser posats en pràctica'ls elements estudiats. No hem de perdre de vista que l'objecte principal y immediat sobre'l qual ha de tombar tota l'atenció es *el cant*. En efecte, les escoles populars de música, abans de tot, han de complir am lo que'l seu nom ja indica ben clarament, es a dir, en ser institucions

POPULARS (y ja sabem el sentit que s'ha de donar a la paraula), que ixquen y s'agranden dins de la conciencia del país; y per això mateix el cant, am son doble caràcter de recordador d'esperit tradicional y desvetllador de l'ànima colectiva, es lo que han de cultivar aquelles escoles. Però no s'ha d'oblidar mai l'estudi simultani de la lletra, de la poesia, perquè de lo contrari no faríem més que escoles de solfeig o preparatories pera instruments, y en este cas la llevor seria estèril; perquè, de no ser el *cant* lo que s'ensenyara, no s'haurien complert cap de les condicions de vida artística que hem vist com necessaries pera l'existencia d'un art lírich verdaderament inspirat y popular.

Deixem, donchs, fixat que les escoles populars de música han de tindre per objecte principal el cultiu de la *cansó popular* y de sos derivats. Ja vorem quins són estos.

Pera conseguir eixe objecte precisa una organisació material consonant am l'esperit de les dites institucions. Acceptem com a quasi indispensable la protecció del Estat; però en cap manera ha d'intervindre aquest en son funcionament. Esta prohibició ha de ser rigorosíssima.

El caràcter de les escoles ha de fugir també del que tenen les escoles municipals al ús. Estes no donen cap resultat pràctich desde'l punt de vista de la vida colectiva, a menys de considerar com a tal el manteniment d'alguns mestres de solfa. Semblants *centres* no poden influir pera res en la educació del sentiment, dependentes com són d'una

viciosa organisació administrativa que les ofega per doble punt: el del centralisme buròcrata y el de l'influencia de la política local.

Clar es que les nostres escoles lo primer que han de tindre es una organisació que les apartí de tota influencia que no siga direcció inteligent y artística.

Han de comensar la labor per pràctiques de lo més elemental. Y si Espanya no fa en les escoles de pàrvuls eixa primera iniciació de *rondes* infantils y *cansonetes,* això ho haurem de fer pera preparar l'ouit y l'imaginació a obrirse.

Després ha de vindre l'estudi del cant, però no en la forma d'art de *saló* o de *teatre.* Res d'eixa preparació rutinaria «a la italiana», que per totes bandes ens amenassa actualment y dóna productes artificials, híbrits, falsos. Ha de ser el cant espontani, *lírich;* ha de ser l'accent de lo que's parla, de lo que's pronuncía. Pera conseguir-ho entenem que s'han d'estudiar primerament els corals al unisò, de curta duració, y que ja tinguen lletra amb ambient de vida: companyerisme de les excursions escolars, passeigs de vacacions, l'alegria del treball complit, etc., aixó sembla que ha de ser la primera iniciació de les escoles. D'esta manera's va dirigint ferma, sòlidament, l'ànima, cap a l'expressió sincera de nobles sentiments y amor a la bellesa.

Quan estiga feta esta primera iniciació que permet formar l'ouit y ensenya a llensar a l'aire les expansions del cant, aleshores pot vindre la iniciació en el solfeig elemental pera aplicarlo a la

millor pràctica de les cansons populars. Però s'ha de tindre *gran cuidado en que may penetre dins d'esta institució artística altra cosa que no siga'l verdader amor al sentiment de la terra,* volem dir a la sana y noble inspiració del ànima colectiva del país.

Aixina, progressivament, va formant-se l'educació artística; y després del solfeig, acompanyat de la pràctica elemental del cant, ja's pot passar a les combinacions de veus més complicades y al estil polifònich. Expliquemnos: volem dir que este estudi del cant s'haja de fer de manera que sempre siga dirigit mirant a l'expressió natural y senzilla del sentiment poètich, PERÒ MAY AM L'IDEA DE FER SOLISTES, que arribarien al repertori vulgar de saló o de teatre. Si s'obra d'esta última manera's corre'l perill d'un gran naufragi: se farà una creació amanerada, «burocràtica», que no aprofitarà pera res, perquè ja es sabut que tots els grans artistes que practiquen les arts d'«expressió immediata» (y sobre tot el teatre) estan ben convensuts de que l'ensenyansa artificiosa y acadèmica es la més perjudicial, per quant mata la veritat del cor, creant en son lloch una sentimentalitat fingida, convencional y amanerada, o, lo que es lo mateix, una mentida d'art que passa sense deixar rastre.

Finalment, els cursos últims, o siga'ls més avansats d'estes escoles, han de tindre com fi principal el desenrotllament dels coneixements adquirits aplicats als grans corals: les cantates exaltant un geni, les obres polifòniques dels sigles passats, els oratoris, etc. D'esta manera, apoyada sempre

l'instrucció per una educació fortament inspirada en l'ambient artístich, els resultats seran meravellosos.

Arribats a este punt, surt al pas una qüestió: per què no parlem d'escoles instrumentals? ¿Es que'ls instruments no poden tindre virtut expressiva y poètica? Es que per ser medis *inertes* no poden expressar l'ànima colectiva?

Y es precís aclarir estos dubtes. No podem negar el valor que té la música instrumental, la qual en cert modo ha servit pera emancipar a la música, fent que esta tinguera tot el seu valor com a art propri, com a art que viu amb els seus propris medis. Citem algunes paraules d'Hugo Riemann en la seva *Estètica musical*: «Sabem — diu — que la música expressa'ls nostres sentiments més íntims transmetentlos a l'oyent més directa y més perfectament que cap altra art... Si les paraules poden donarnos l'idea dels objectes o els fets que'ns commouen y que la música es incapàs de designar, en cambi no podran aquelles arribar a l'expressió de la emoció mateixa, com la fa la música» [1].

Pera Riemann la emancipació de la música, es dir, la seva forma com art independent, no comensa fins els segles XII y XIII, en que apunta la notació proporcional. Aleshores s'emancipa primer el ritme musical, y am la perfecció dels instruments (després d'una lenta gestació) en 1600 arriba a fer els primers passos l'adolescent. «La polifonia vocal — diu atrevidament el savi alemany — dels neerlande-

1) Cap. XV: *Característica musical y música descriptiva.*

sos era ja instrumental.» Amb el recitatiu (1600 a 1700) se torna a la accentuació estricta de la paraula, y la reacció natural fa nàixer l'*imitació:* aquell dia estava fet l'art polifònich modern. En quant a l'imitació de motius de menors dimensions, es deguda a la dansa [1].

Per altra banda, la pràctica instrumental necessita un estudi detingut, individual, que no s'acomoda al caràcter colectiu de les escoles que estudiem. Feina més directa de professor a deixeble, l'estudi dels instruments s'ha de fer *després* de formada l'ànima en l'ambient de poesia musical de la rassa y de la nació.

Y, sobre tot, ni pensar sisquera que en les escoles populars de música poguera ferse lloch a una preparació pera la *banda* municipal, civil. Això seria la destrucció de l'obra comensada, feta en un instant. Sí: per tancada que puga ser la nostra afirmació, eixes agrupacions que's coneixen amb el nom de *bandes* són anti-artístiques per excelencia. Podran considerarse tot lo més com això que diuen mals necessaris (?) perquè no té la societat prous energies pera destruirlos o transformarlos. Naixen les bandes, no del poble, sinó d'una *imitació* de la ciutat; no són una expressió directa d'emanacions de l'ànima, sinó una pobra y degenerada mostra de *dilettantisme;* alguna cosa aixis com els «elegants» de poble, que tracten d'adoptar

1) Es de notar, donchs, que la acció íntima de poesia, música y dansa, existeix en el fondo.

les maneres y el vestir de la gent distingida de la capital, resultant que no són sinó caricatures... de caricatures. Les bandes són una *retórica;* no són música; no canten: *representen;* no fan sinó passejar per les poblacions rurals (les d'esta classe sobre tot) el verí de l'art *de saló* y del *género chico.* El repertori es detestable, ja per lo roín, artísticament parlant, ja per l'execució d'obres que, sent bones, no s'han fet pera eixos mestres ignorants del sentit del art, per això que no s'han criat en l'ambient poètich que atribuim nosaltres a la música, y, per conseqüencia, a les escoles populars de música. Y ¿qui no sab lo que es la musa popular en les bandes? Qui no sab lo que es llur sentiment? Segur que la contestació ve ella sola: la poesia que ha de resumir un món d'idees y de passions, les visions dolses de l'amor o les anyoranses de l'ànima, les vaguetats de la llegenda o els crits de la passió se converteixen pera les bandes en... les *malagueñas para cornetín,* que són una colecció odiosa y repugnant de bots, giros, redolades y *gorgoritos*... Estúpida imitació del art de ciutat, amb els seus salons y els seus teatres, que cultiven y propaguen l'artifici de gola, el calderó y l'arpegi!

Per lo demés, l'art instrumental (cal repetirho?) ha vingut sempre a tindre vida després del art del cant. Per això's veu que a cada època de desenrotllament de música vocal segueix el correlatiu desenrotllament del mecanisme instrumental.

Deixem, donchs, a les escoles populars de música son caràcter més únich y apropriat, que de

sobra s'haurà conseguit si's fa reviure l'esperit de poesia y de noblesa en l'ànima del poble. Els estudis instrumentals, desprès de creat este ambient musical, ja poden empendres. Aleshores sí que serà'l resultat magnífich, perquè's faran en les academies, classes, conservatoris, o lo que siguen, que's puguen inspirar en el dit ambient popular, castís, típich.

Si ara's vol exigir un detall d'establiment d'escoles, direm que seria cosa difícil, sinó inútil. Se tracta d'una institució que ha de ser creada en *sencer,* y que per part seva necessita ella mateixa crear també una vida artística. Axís, solament linies generals se poden donar ací: la pràctica seria desprès la mestra complementaria. Digam, donchs, que podria comensarse per curs o ensaig d'iniciació pera'ls infants [1]; primer curs preparatori elemental (cansons fàcils pera educar l'ouit y la memoria; iniciació en el solfeig y cursos de pràctica; perfeccionament del istil, solfeig aplicat a les cansons, pràctica del cant sense *amanerament* de solista; curs superior estudi de conjunt; pràctica de la polifonia vocal.

Hi ha una gran dificultat que s'ha de tindre molt en compte: l'elecció de mestre. Es càrrech delicadíssim, al qual no s'ha de consentir que aspiren més que'ls verdaders artistes. Es precís que la direcció y funcionament d'estes escoles no siga

1) Ja queda explicat lo propri d'esta edat (en lo referent a repertori musical) algunes pàgines enrera.

confiada més que a artistes verdaders, els quals hagin demostrat en oposicions serioses llur coneixement del solfeig «superior» (pera posar una frase d'ús freqüent), de nocions d'historia de la música y elementals de literatura, de les partitures més notables dels polifonistes (sigle XVI al XVII), y dels moderns compositors. En realitat es ben poch lo que's demana: quelcom de ciencia y esperit d'artista.

L'esperit d'artista! Desitjarlo sisquera, esta si que sembla demanda ben atrevida!

De totes maneres, si l'ensomni s'arribava a realisar, que hermós seria! Fer despertar una ànima a la vida, «reintegrarli» a un poble la sana conciencia, donarli blanques y fortes ales pera volar lliure fins les regions més altes de la llum, quina diferencia entre eixa sana alegria y eixa sentida tristor, y el decadent vici que enverina'l nostre esperit! Quina purificació de sentiments y quina veu més poètica la que s'exaltaria en mil y mil cansons brotant com les flors somrients y perfumades del bosch frondós!

Llavors voriem a les gents que avuy dormien sentirse altra, y els fariem pensar que la vida necessita alguna cosa més que la grossera afició a remoure la materia. Aleshores voriem lo que diu d'estes gents l'inspirat poeta Santiago Rusiñol per boca del personatge que en una obra d'ell representa la Poesia; voriem com eixes gents que's pensen que l'existencia tant sols esta complida en

la vulgaritat del egoisme, *no ho tenen tot.* «Ells tenen or, això sí, però pateixen l'avaricia de guardarlo; ells dormen en llit de ploma, però no somniem sobre núvols; ells podran tenir la terra, però'l cel no'ns el poden pendre, com no'ns podran pendre'l sol, ni la blavor de la nit, ni'l brillar de les estrelles. ¡Cantem mentrestant, cantem sempre, y portem sobre la terra'l bàlsem de les cansons y el remey de la bellesa!»

Preu: 75 cèntims

